

DE WEDERGEBOORTE VAN DE CEREMONIËLE TENUE DER NEDERLANDSE GARDEREGIMENTEN

door Mr. C. H. Evers

In 1973 zal het vijftienvintig jaar geleden zijn dat Hare Majesteit de Koningin in Amsterdam werd ingehuldigd. Deze gebeurtenis betekende tevens het eerste openbare optreden van de Garderegimenten in hun nieuwe ceremoniële tenue. Het lijkt daarom gepast om in deze aflevering van Armamentaria de geschiedenis van deze gala-uniformen vast te leggen. De basis voor dit artikel werd gevormd door een gesprek dat de schrijver had met de heer F. J. H. Th. Smits, referendaris bij het Ministerie van Defensie, die zo'n belangrijk aandeel heeft gehad in de totstandkoming van deze uniformen.

Nederland - 1948: Nog in tal van opzichten herstellende van de oorlog die nu drie jaar geleden een einde nam. Soberheid in het algemeen is nog aan de orde van de dag. Sober is ook de landmachtuniform. Khaki-kleurig, van Brits-Canadees model en snit, veelal afkomstig uit oude oorlogsvoorraden.

Wel is in de aanvankelijke gelijkvormige eenvoud van deze tenue ook officieel reeds enige kleur en variatie gebracht: schouder- en mouwemblemen onderscheiden de diverse onderdelen en baretgespen in verschillende uitvoeringen hebben de uniforme leeuw op de hoofdbedekking vervangen. Toch verricht de Nederlandse soldaat, geperst en gepoetst, ook zijn meer ceremoniële functies in feite in gevechtscleding, zoals de naam "*battle dress*" al aangeeft.

Wanneer een enkele maal een officier in de donkere uniform van voor de oorlog ten tonele verschijnt, dan wordt dit veelal als een curiositeit ervaren.

Na een regeringsperiode van vijftig jaar doet Koningin Wilhelmina afstand van de troon ten behoeve van haar dochter Juliana. In september vindt de inhuldiging van de nieuwe vorstin der traditie getrouw in de hoofdstad plaats.

Besloten is deze inhuldiging, voor zover mogelijk, met pracht en praal te doen geschieden.

Het Nederlandse volk hunkert naar vertoon, naar een beetje versiering, als reactie op de grauwe jaren van ontbering in oorlogstijd en de daaraan voorafgegane crisisperiode.

Het publiek, dat zich in Amsterdam heeft verzameld om de inhuldiging van Koningin Juliana mee te maken, realiseert zich ondanks de krantenberichten bepaald nog niet precies wat voor vertoon het te zien zal krijgen. Het is dan ook een verrassing als plotseling gardecompagnieën in imposante, kleurrijke uniformen de Amsterdamse straten opmarcheren. Enthousiast brengt men een ware ovatie aan dit tafereel dat op zo stijlvolle wijze een bijzondere luister aan de inhuldigingsplechtigheid bijzet.

Voorgeschiedenis

Wat was dit kleurrijke schouwspel in 1948? Herstel van een traditie die door de oorlog was verstoord, of betrof het hier toch iets anders, met een oorsprong in een verder terugliggend verleden?

Ook in de decennia vóór '40 gingen Grenadier en Jager gekleed in een saai, grijs-groen veldtenue met als enig onderscheid de in gele wol uitgevoerde granaat of hoorn op de kraag. Een gala-uniform bleef beperkt tot de officieren, die zo soms merkwaardig met hun troep konden contrasteren. In feite niet erg afwijkend dus van de na-oorlogse situatie, vóór de inhuldiging.

Wél een verschil met de indrukwekkende Grenadier van 1829, met zijn *donkerblauwe rok met panden aan weerszijden opgeslagen en de zakkleppen in de lengte derzelve*, de borst versierd met *acht rechte geele dubbelde lissen* en zijn postuur bijna onmatig verlengd door een *grenadiersmuts van beerenhuid met een klep en een koperen plaat in de gedaante van een halven zon en op dezelve een granaat*.

Of met de parmantige Jager gekleed in zijn *korte rok van donkergroen laken met half overslaande kleppen* en zijn *schacot met een oranje kokarde en geele lis, mitsgaders een geele hoorn, het geheel versierd met witte vangsnieren en een groenen bol met een zwart vlammetje van paardenhaar*.

Deze fraaie uitrusting is slechts een kortstondig lot beschoren. Een twintigtal jaren later zal de ontluistering een aanvang nemen. De gele lissen worden afgeschaft en kwast en pluim verdwijnen van de grenadiersmuts die spoedig, in 1856, wordt vervangen door een schako waarop een gele bal met witte pompon, daarom wel in de wandeling "*citroen met suiker*" geheten.

Na nog tal van kleinere wijzigingen te hebben ondergaan, verdwijnt ook de laatste herinnering aan deze eens zo fraaie uniform in het grauwe waas van het veldgrijs ten tijde van de mobilisatie '94-'98.

Een toestand die voorlopig zal blijven gehandhaafd.

Het spreekt vanzelf dat deze geleidelijke aftakeling bij de regimenten met zeer gemengde gevoelens wordt ervaren. De toenemende eentonigheid van de uniform stimuleert echter het verlangen naar iets stijlvollers.

In 1929 wordt het eeuwfeest gevierd. Een luisterrijke herdenking, waarbij ook een groot aantal reünisten acte de présence geeft.

Wat betreft de uniformering wordt een stap in de goede richting gedaan onder meer door de wederinvoering, bij koninklijk besluit, van de schako van 1865. Met enthousiasme begroet men dit herstel van traditie, al blijft het dan ook beperkt tot de grote tenue der officieren. Het doet de hoop herleven eens te zullen beschikken over een gala-uniform waarmee ook de troep bij bijzondere gelegenheden kon worden uitgerust.

Het doel lijkt bijna bereikt als de regimenten tijdens de jubileumviering van 1939 in de Ridderzaal, benevens het geschenk van de Haagse burgerij bestaande uit een dertiental trommen van Engels model bestemd voor de Koninklijke Militaire Kapel, uit handen van de bekende Rotterdammer D.C. van Beuningen een fonds ontvangen waaruit deze zo vurig begeerde ceremoniële tenue zal kunnen worden gefinancierd.

Voordat ook maar een begin aan de uitvoering kan worden gegeven laat korte tijd later de oorlog het doek vallen over deze episode.

Ontwikkeling van een idee

1946: Voor de eerste maal na de bevrijding zal de zitting van de Staten Generaal op plechtige wijze door Hare Majesteit de Koningin worden geopend. In het desbetreffende protocol staat vermeld .... *Hare Majesteit zal zich per auto verplaatsen, geëscorteerd door vier officieren*

der voormalige Binnenlandse Strijdkrachten gekleed in overall .... Enerzijds betreft dit een terechte hommage aan het Verzet, anderzijds kan men *"de overall"* toch op de duur niet als de meest geëigende kleding voor een dergelijke ceremonie aanmerken. Zo denkt althans F.J.H.Th. Smits, verbonden aan het Ministerie van Oorlog als illustrator-ontwerper. Reeds van jongsaf gebiologeerd door alles wat maar met uniformen te maken heeft, werd in 1937 zijn ontwerp voor een nieuwe - grijze - landmachtuniform bekroond. Hij herinnert zich het *"Fonds - Van Beuningen"*, dat nog steeds blijkt te bestaan. Het blijft bij hem echter niet bij overpeinzingen maar hij gaat, zonder opdracht en uit liefhebberij, in zijn vrije tijd diverse gala-uniformen ontwerpen. In die tijd wordt hij benaderd door de kapitein der Genie H.T.J.M. Lohmeijer, die hem een schets toont van een gala-uniform voor het Regiment *"Prinses Irene"*, dat de tradities voortzette van de Koninklijke Nederlandse Brigade van die naam. Waar de Brigade in Engeland was opgericht en had deel uitgemaakt van de Engelse 21st Army Group, was het niet verwonderlijk dat ook dit ontwerp een sterk Britse inslag vertoonde.

In 1948 zal het gouden regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina worden gevierd. Tevens wordt bekend dat Hare Majesteit voornemens is af te treden en dat de nieuwe vorstin in het najaar zal worden ingehuldigd.

Aangezien ook de krijgsmacht in deze evenementen zal participeren komt het verlangen naar een ceremoniële tenue weer boven. Uit de bestaande Uniformcommissie wordt begin '47 een commissie ad hoc geformeerd, belast met ontwerp en uitvoering hiervan.

Smits maakt geen deel uit van deze commissie, maar gaat nochtans op eigen initiatief rustig door met ontwerpen.

In het voorjaar van 1948 ontbiedt de toenmalige kolonel van de Generale Staf M.R.H. Calmeyer, Chef van het Militair Kabinet van de Minister van Oorlog, deze commissie teneinde van de stand van zaken op de hoogte te worden gebracht. Na een langdurige discussie moet hij de conclusie trekken:

"... Heren, als ik het goed begrijp is er nog niets! ..." Als de commissie weer is vertrokken, richt de kolonel zich tot zijn medewerkers met de vraag *"wat nu?"*.

Dat is dan het ogenblik waarop Smits de gelegenheid krijgt om zijn ontwerpen voor te leggen! Hij kan in dit stadium een keuze bieden uit een drietal alternatieven:

- Een zeer ambitieus ontwerp, volledig gebaseerd op de indrukwekkende uniformen uit 1829.
- Een vereenvoudigde versie hiervan; de borstlussen der Grenadiers zijn bijvoorbeeld weggelaten.
- De uitwijkmogelijkheid: een opgesierde khaki battle dress.

In principe wordt gekozen voor het meest spectaculaire eerste ontwerp, zij het dat nog een aantal details dient te worden gewijzigd voordat tot een uitgewerkte en definitieve vormgeving kan worden gekomen, die mede afhankelijk zal zijn van de beschikbare fondsen. Het is kort dag, De uniformen staan weliswaar nu in concept op papier maar aan de voorbereiding van de vervaardiging of de materiaalinkoop is nog niets gedaan. De kapitein W. Bolken van de Militaire Luchtvaart vraagt en krijgt van zijn chef carte blanche voor het leggen van de nodige contacten en het doen van de verschillende bestellingen.

Deze uniformen zullen het geschenk vormen dat het Nederlandse volk Koningin Juliana zal aanbieden. Daarom moet tevens ten spoedigste contact worden opgenomen met de voorzitter van het Comité - Inhuldigingsgeschenk, de reserve-kolonel-titulair der Cavalerie Jhr. P.J. Six, ridder M.W.O. Hij heeft als beginkapitaal de beschikking over het Fonds - Van Beuningen en hij zal er in bijzonder korte tijd in slagen de benodigde f 300.000 te verzamelen.

Het wonder van de negentig dagen

Op het Militair Kabinet ontwikkelt zich een koortsachtige activiteit. De ontwerpen krijgen definitief gestalte op de tekentafel: de berenmuts wordt in ere hersteld. De negentiende eeuwse rok acht men echter in 1948 minder geslaagd. Hiervoor in de plaats krijgen de Grenadiers een moderne donkerblauwe uniformjas, waarop de acht gele borstlissen worden geprojecteerd. Ook voor de Jagers wordt de rok vervangen door een donkergroene uniformjas. De gewelfde jagerschako van 1829 loopt het risico in onze tijd wat operette-achtig aan te doen. Daarom wordt voor een baret met gesp en pluim gekozen. Hierdoor wordt dan tevens het traditionele verschil tussen het kleine postuur van de Jager en de rijzige Grenadier met zijn hoge berenmuts nog geaccentueerd. Tenslotte zullen witte slobkousen het uiterlijk van "*lichte infanterie*" completeren. Voor het Regiment "*Prinses Irene*" dient het ontwerp Lohmeijer als uitgangspunt. De scharlakenrode Engelse jas en de zwarte helm van het model zoals dat in het einde van de 19e eeuw bij de Britse infanterie werd ingevoerd. Om de herinnering te bewaren aan de verschillende Wapens die deel uitmaakten van de Brigade, wordt voor dit regiment op de mouwopslagen respectievelijk een infanterie-, artillerie- en genieknoop bevestigd. De rozetten aan weerszijden van de helm en de kinketting zijn afkomstig van de kolbak van de Cavalerie, terwijl de piek op de helm aan de Mariniers herinnert. Als helmplaat is de vijfpuntige "*invasiester*" een toepasselijke decoratie. De officieren van Grenadiers en Jagers zullen hun traditionele sabels dragen. De Fusilierofficieren krijgen de infanteriesabel met kom, model 1897.

Inmiddels verkrijgen de regimenten Grenadiers, Jagers en "*Prinses Irene*" op 26 mei 1948 officieel de status van Garde-regiment.

Weliswaar werden Grenadiers en Jagers - opgericht *om onder het oog van de Vorst dienst te doen* - ook voordien feitelijk al als garde beschouwd. Officieel waren zij echter nimmer als zodanig betiteld.

Terwijl de laatste hand aan de uniformtekeningen wordt gelegd, spant men zich in om ook de vervaardiging tijdig op gang te krijgen. De Nederlandse industrie is er anno 1948 namelijk bepaald nog niet op ingesteld om op staande voet een betrekkelijk groot aantal gala-uniformen te produceren en de toegemeten tijd is erg krap.

Gelukkig blijkt nog een partij voor-oorlogs blauw uniformlaken voorradig te zijn. Voor de aanmaak van nieuw laken in de andere kleuren wordt opdracht gegeven.

Overwerkvergunningen worden verstrekt en in de confectie-ateliers begint men in ijltempo met de vervaardiging van de uniformen.

Voor de grenadiersmuts wordt in Engeland een partij vellen van de Chinese geit aangekocht. De helmen behorende tot de fusiliersuniform bezorgen aanvankelijk enige hoofdbrekens.

Maar te elfder ure blijkt er in de Rotterdamse haven een zen ding Engelse politiehellen uit 1940 opgeslagen te liggen die eens voor de Rotterdamse gemeentepolitie waren bestemd.

Deze lenen zich voortreffelijk voor het beoogde doel, zodat ook voor dit probleem een snelle (en goedkope!) oplossing is gevonden.

Ergens moeten zich nog matrijzen bevinden voor de vervaardiging van de verschillende emblemen, knopen e.d. De vraag is echter dikwijls: waar!

Zo wordt - gelukkig nog op tijd - de matrijs voor de "*zon*" van de grenadiersmuts gevonden ... als steun, onder de voet van een passementwerker!

Uiteindelijk komen de 425 uniformen tijdig gereed en als Smits daags voor de inhuldiging naar het kamp Zeeburg in Amsterdam vertrekt met onder de arm het inderhaast herstellende tambour-maître zwaard, dat zich in het Legermuseum bleek te bevinden, dan zijn de aldaar

gelegerde compagnieën perfect geüniformeerd en gereed voor de komende evenementen. Later in het jaar zullen de ceremoniële tenuen op het Binnenhof in Den Haag symbolisch aan Hare Majesteit worden overhandigd.

De spontane ovatie die overal door het publiek aan de fraai geüniformeerde gardesoldaten wordt gebracht is wel het beste bewijs dat de operatie "*ceremoniële tenue*" een succes is geworden.

In een tijd van drie maanden is van vrijwel niets dit resultaat bereikt!

Epiloog

De uniformen van de inhuldiging bestaan niet meer. Na nog bij tal van andere bijzondere gelegenheden dienst te hebben gedaan werden zij na enige jaren opgeruimd.

Maar .....: De Nederlandse Garderegimenten beschikken nog steeds over hun ceremoniële tenue die, op een enkel gewijzigd detail na, gelijk is aan het oorspronkelijke ontwerp van 1948. Een uiterst gedetailleerde officiële beschrijving, zoals het Recueil Militaire van 1829 gaf, is van deze uniformen nooit gemaakt. Het is echter toch de moeite waard dit relaas te besluiten met de summiere voorlopige beschrijving, zoals die in 1948 inderhaast werd opgesteld.

VOORLOPIGE BESCHRIJVING

van de Ceremoniële Tenue van de officieren, onderofficieren, korporaals en soldaten behorende tot de regimenten Grenadiers, Jagers, "Prinses Irene" en de K.M.K. anno 1948

A. Grenadiers en militair personeel behorende tot de Koninklijke Militaire Kapel

I. Soldaten en korporaals.

1. *Hoofdbedekkingen.*

Grenadiersmuts met klep en geelkoperen plaat in de vorm van een halve opgaande zon, waarop een granaat van wit metaal; de bodem der muts met rood laken bezet, waarop een geelkoperen granaat.

Aan de linkerzijde van de muts een wollen oranje kokarde. Boven voor aan de muts een witte kwast; gele metalen stormbanden aan weerszijden en aan de buitenzijde van de muts bevestigd.

2. *Jas.*

Donkerblauwe jas van laken met een rij van 8 geelkoperen granaatknoppen. Staande kraag van scharlakenrood laken, van voren iets afgerond en gesloten met 2 haken en ogen.

Aan elke voorzijde van de kraag evenwijdig aan elkaar in de lengte van de kraag 2 gele lissen.

Schouderbedekkingen.

Van scharlakenrood laken met koperen granaat, gesloten met een geelkoperen granaatknoopje.

Achterpanden.

Met zakkleppen, waarop 3 geelkoperen uniformknopen, één op de taille, één in het midden en één aan het ondereinde van elke zakklep.

Mouwopslagen.

Dubbele van scharlakenrood laken, aan de bovenzijde iets uitstaande met twee verticale gele lissen waarop elk aan de bovenzijde een grote geelkoperen granaatknoop.

Op de borst.

Acht rechte gele lissen aan weerszijden op elk borstpand, evenwijdig aan elkaar geplaatst, naar beneden korter wordende.

Afbiezen.

Het linker voorschoot alsmede de randen van het split van de achterpanden scharlakenrood gebied.

Schoudersnoer.

Van wit koord met drie kwasten en twee spiegels, 1 kwast boven en 2 kwasten onder de spiegels. x)

3. *Pantalons.*

Lange pantalon van nassaus-blauw laken met scharlakenrode bies op de buitennaad.

4. *Schoeisel.*

Van zwart leder.

II. Onderofficieren (boven de rang van korporaal der 1e klasse).

Als voren met dien verstande dat de lissen van zijde zullen zijn.

III. Adjudant-onderofficieren.

1. Als voren. De kwast aan de muts en het vangsnoer dooreengeweven van gouddraad en oranje zijde, bevestigd als bij officieren.
2. De lissen op de borst van gouddraad geborduurd.
3. Wandelsabel en sabelkoppel als officieren.

IV. Officieren.

1. Als voren. Kwast, vangsnoer en lissen van gouddraad.
2. In de pantalon ter weerszijden, evenwijdig aan de scharlakenrode bies en op 1/2 cm. afstand daarvan, twee gouden galons ter breedte van 2 cm.
3. Het vangsnoer wordt bevestigd door middel van een lusje aan een knoopje onder de schouderbedekking en een lusje aan een knoopje op de rechterborst, tussen de bovenste en de volgende lis op het rechterborstpand.
4. Wandelsabel. Gevest van verguld metaal of tombak; de greep voorzien van horizontale groeven, bekleed met zeehondenleer, in elke groef een wit metalen draad en gedekt door een leeuwenkop met aflopende rug; bijna rechthoekig omgebogen beugel; de beugel aan de voorzijde voorzien van een gekroonde W; aan de buiten- en aan de binnenzijde van het gevest, tegen de stootplaat een ruitvormige plaat en op die aan de buitenzijde een granaat; licht gebogen wit metalen schede met 2 banden, de ene geplaatst op 8 cm. van de bovenkant, de andere 20 cm. lager; beide voorzien van een ring.
5. Sabelkoppel: lijfriem van leder of singelband, te dragen onder de jas, met 2 daaraan door ovale vergulde ringen bevestigde af hangriemen van zwart zijden galon, aan elke af hangriem een vergulde gesp en mousqueton; boven bij de korte riem een vergulde haak met ketting. De afhang breed 22 mm. en de passanten breed 8 mm. Af hangriemen en passanten gevoerd met zwart leder.
6. Sjerp van oranje zijde, breed 5 cm. met 2 kwasten met ronde knop en 50 dikke franjes, de kwasten der sjerp hangen af ter lengte van 4 dm.; voorts 2 schuifpassanten van wit metaal.
7. Dragon van zilver. De kwast van massief pletzilver, opgemaakt in de vorm van 19 dunne bouillons, van onderen een bodem van oranje zijde; peer met schuiver van wit metaal, zwart koord.
8. Handschoenen van wit leder.
9. Pluim voor officieren:

1. staande van witte struisveren, hoog 14 cm., in een tulp van verguld metaal.
2. Hoofdofficieren dragen in plaats van een pluim van struisveren een witte aigrette.

B. Jagers

I. Soldaten en korporaals.

1. Hoofdbedekkingen.

Jagergroene baret met model gesp; korte staande pluim van zwart gemzenhaar.

2. Jas.

Van groen laken met een rij van 7 vergulde knopen met jagerhoorn. Lissen op de kraag, als Grenadiers.

Schouderbedekkingen.

Van groen laken met gele bies langs de rand; gesloten met een kleine jagerknoop. Op de schouderbedekkingen de model jagerhoorn.

Achterpanden.

Als bij Grenadiers, doch geel gebiesd.

Mouwopslagen.

Van boven schuin uitgesneden, geel gebiesd. Op de mouwopslagen twee aan elkaar evenwijdig geplaatste lissen, verticaal staande. Bovenzijde van de lissen schuin oplopend; de bovenrand evenwijdig met de schuine uitsnijding van de mouwopslagen. Aan de bovenzijde van de lissen, vlak onder het puntig toelopende deel, op elk een grote jagerknoop.

Afbiezen.

Als bij Grenadiers, doch in geel.

Schoudersnoer.

Als Grenadiers.

3. Pantalons.

Van groen laken, de buitennaden geel gebiesd.

4. Schoeisel.

Van zwart leder.

Slobkousen.

Van wit doek, met kleine geelkoperen knopen.

II. Onderofficieren (boven de rang van korporaal der 7e klasse).

1. Als voren, doch de lissen van gele zijde.

2. Schoudersnoer van adjudant-onderofficieren van gouddraad en gele zijde, de lissen van goud geborduurd.

III. Officieren.

Lissen en schoudersnoer van gouddraad; vergulde baretgesp.

Pantalon: Op de buitennaden zwarte bies in plaats van gele bies, galons als bij Grenadiers.

Schoudersnoer, sabelkoppel en sjerp als bij Grenadiers.

Wandelsabel: met gedamasceerde kling, gevest van verguld metaal of tombak; de greep voorzien van horizontale groeven met wit metalen draad; bijna rechthoekig omgebogen beugel; schede van licht gebogen wit metaal met 2 banden, één band geplaatst op 8 cm. van de boven kant; de andere 20 cm. lager, beide voorzien van een ring.

C. "Prinses Irene"

I. Soldaten en korporaals.

1. Hoofdbedekkingen.

Helm van kurk met donkerblauwe serge overtrokken, langs de onderkant omboord met dof zwart leder. Rondom de onderzijde van de helmbol bevindt zich een soortgelijke band. Aan de voorzijde een in geel metaal uitgevoerde vijfpuntige ster. In het midden hiervan een oranje kokarde. Op deze kokarde is het regimentseembleem aangebracht, eveneens in geel metaal. Boven op de helm een vierarmige dekplaat met punt, eveneens van geel metaal.

Aan weerszijden van de helm, op de band, rozetten van wit metaal. De haken hiervan dragen de geel metalen stormketting, welke op dof leder is bevestigd.

2. Jas.

Van scharlakenrood laken met een rij van 7 geelkoperen knopen, bol en voorzien van de Nederlandse leeuw. Staande kraag van donkerblauw laken, als Grenadiers.

Schouderbedekkingen.

Van scharlakenrood laken met koperen regimentseembleem, gesloten met een leeuwknopje.

Achterpanden.

Met zakkleppen van donkerblauw laken in gulpvorm; op de punten der gulpen grote geelkoperen leeuwknopen.

Mouwopslagen.

Op de mouwopslagen van donkerblauw laken, scharlakenrode patten van Engels model, voorzien van gele lissen met knopen, waarvan de bovenste een infanterie-, de middelste een artillerie- en de onderste een genieknop is.

Afbiezen.

Als bij Grenadiers, doch in wit.

3. Pantalons.

Van donkerblauw laken, de buitennaden scharlakenrood gebieds.

4. Schoeisel.

Van zwart leder.

II. Onderofficieren (boven de rang van korporaal der 1e klasse).

Als voren.

III. Officieren.

Als voren.

Pantalon: gouden galons, als Grenadiers.

Schouder snoer: als Grenadiers, doch zonder spiegels.

Sjerp: als Grenadiers, echter de band aan boven- en onderzijde bezet met ingeweven gouddraad.

Wandelsabel: korf van wit metaal, de greep van zwart hout en voorzien van horizontale groeven rechte, witmetalene schede met twee banden, beide voorzien van een ring.

x) *Het schouder snoer van soldaten en onderofficieren beneden de rang van adjudant-onderofficier wordt aan het uiteinde bevestigd door middel van een daar bevestigde pen welke in een daartoe aangebrachte open naad achter de tweede lis van boven op het rechterborstpand wordt gesloten.*

OPMERKINGEN

Het personeel van de Koninklijke Militaire Kapel draagt als schouderbedekking de klaverbladen. De jas is voorzien van passanten van galon voor klaverbladen. De directeur en de onderkapelmeester der Koninklijke Militaire Kapel dragen op de schouderbedekkingen van de jas ceremoniële tenue een lier van zilverkleurig metaal.

De klaroenblazers van het regiment Jagers dragen als schouderbedekkingen zwaluwnesten. Onderofficieren gouden franje. Overigen gele franje.

Tamboers, hoornblazers en stafmuzikanten met de rang van elève-muzikanten gele galons als afzetting langs de kraagrand. Geëmployeerden dragen witte galons. De muzikanten met de rang van sergeant-titulair en hoger, sergeant-tamboer en sergeant-hoornblazer en hoger dragen langs de kraag een gouden galon.

De kwasten der schouderoefen van de officieren en adjudant-onderofficieren geven de rangonderscheidingen aan:

Kolonel:	4 kwasten van gouden bouillons (2 kwasten boven de spiegels, 2 onder de spiegels).
Luit. Kolonel:	4 kwasten van bouillons (twee kwasten van gouden, twee van zilveren bouillons).
Majoor:	3 kwasten van gouden bouillons (1 boven de spiegels, 2 eronder).
Kapitein:	2 kwasten van gouden bouillons (onder de spiegels).
1e Luitenant:	1 kwast van gouden bouillons boven de spiegels; 2 kwasten van gouden torsades onder de spiegels.
2e Luitenant:	2 kwasten van gouden torsades onder de spiegels.

De adjudant-onderofficieren der Grenadiers dragen twee kwasten van gouden en rood-zijden torsades onder de spiegels; de adjudant-onderofficieren van de Jagers idem van gouden en geelzijden torsades.

Officieren van het Regiment "Prinses Irene" dragen geen spiegels.